

ΣΑΒΒΑΤΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ.

ΤΕΥΧΟΣ Α'. Ἀριθ. 11.

Σάββατον 11/23 Μαρτίου 1878.

Τιμὴ 3 χαρτόγραφα.

Κωνσταντινούπολις, 10/22 Μαρτίου.

ΣΚΙΑΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ.

Ἀντὶ Πολιτικῆς Ἑβδομάδος ἀναδημοσιεύομεν σήμερον ἐκ τοῦ Νεολόγου τὸ κατωτέρω ἀξιανάγνωστον ἄρθρον τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας, ὀργάνου τοῦ κ. Γαμβέττα, ἔχον οὕτως.

Ὅποσα ὀφείλομεν εἰς τὸν ἑλληνισμόν! Τὸν κόσμον ἡ Ἑλλάς διεπαιδαγώγησεν ἀπὸ μὲν τῆς Δύσεως διὰ τῆς Ῥώμης, ἀπὸ δὲ τῆς Ἀνατολῆς διὰ τῶν ἰωνικῶν ἀποικιῶν, διὰ τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Ἀντιοχείας, τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Οἷονδ' ἡποτε μέρος καὶ ἂν πρέπη τις νὰ χορηγήσῃ ἐν τῇ ἀναπτύξει τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος εἰς τὰ διάφορα στοιχεῖα, ἅτινα ἀπετέλεσαν τοὺς διαφόρους λαοὺς ὑπὸ τὴν διαφορὰν τῶν ἐθνικῶν ιδιοσυγκρασιῶν καὶ τῶν ἱστορικῶν τυχῶν, διακρίνει τέλος κοινὸν διανοητικὸν κεφάλαιον, οὗ πᾶς μετέχει πολιτισμός. Καὶ τὸ κεφάλαιον τοῦτο εἶναι ἑλληνικόν. Πρὸ τετρακισχιλίων περίπου ἐτῶν φυλαί τινες τὸν Εὐξείνιον ἀπὸ βορρᾶς ἢ ἐκ νότου παρακάμψασαι ἤλθον ἐξ Ἀσίας ἀποκατασταθῆναι ἐν Θεσσαλίᾳ, Ἑλλάδι, καὶ Πελοποννήσῳ, χωρὶς δὲ ποτε νὰ κατορθώσωσιν ὅπως σχηματίσωσιν ἐπὶ τῆς μικρᾶς ταύτης χώρας ἀληθὲς ἐθνικὸν σῶμα, συνεχώνευσαν τοὺς αὐτόχθονας, φοβεράς ἀπέκρουσαν ἐπιδρομάς, ἐξηπλώθησαν ἐπὶ τῶν νήσων, ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἑλλάσσης, Ἀσίας, εἵλκυσαν πρὸς ἑαυτὰς ἅπαν τῆς Μεσογείου τὸ ἐμπόριον, τὴν Ἀσίαν μέχρι τοῦ

Ἰνδοῦ, τὴν Εὐρώπην μέχρι τοῦ Ἰστροῦ κατεκτήσαντο, τὴν γλῶσσαν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἡμίσεος γνωστοῦ κόσμου ἐπέβαλον καὶ τὸ πνεῦμά των εἰς τὸ ἄλλο ἡμισυ παρεισέγαγον. Μοναδικὸν καὶ θαυμαστὸν φαινόμενον ἡ διὰ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ διαστήματος ἐξάπλωσις αὕτη φυλῆς ἀριθμητικῶς ἀσθενοῦς. Ἡ Ἑλλάς καὶ κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς μεγίστης αὐτῆς συγκεντρώσεως δὲν συνήθροισεν ἐπέκεινα τῶν δεκακισμυρίων στρατιωτῶν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς ἐν Πλαταιαῖς μάχης· κατεξηντλήθη εἰς ἀποικίας καὶ εἰς κατακτητικούς στρατοὺς, εἰ δὲ ἐμφύλιοι καὶ οἱ κατ' ἐχθρῶν πόλεμοι, αἱ σφαγαὶ καὶ αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Σλαύων, τῶν Σταυροφόρων καὶ τῶν Ὀθωμανῶν τηλικούτον ἠλάττωσαν, ἐκολόβωσαν, συνανέμιζαν καὶ ἀνενέωσαν τὴν Ἑλλάδα, ὥστε ἄγνωστον ἐὰν ὑπάρχῃ εἰσέτι προῖον, τύπος ἀγνοῦ ἑλληνικοῦ αἵματος. Καὶ ὅμως δὲν ἔπαυσε γονιμοποιεῖν τὴν τέχνην καὶ τὸν νοῦν τὸ σπέρμα, ὅπερ ἡ ἀνθρωπίνη αὕτη δρᾷ παρακατέθηκε τῇ ἀνθρωπότητι. Δὲν ἐξῶσαν αὐτὴν ἐξ Εὐρώπης ἡ βαρβαρότης καὶ ὁ καθολικισμός, ἐν δὲ Ἀνατολῇ, μολονότι ἠπειλήθη ὑπὸ θανάσιμου διαφθορᾶς, ἐλησμονήθη εἴτα, παρεγνωρίσθη καὶ κατεδυναστεύθη, εἰς πάντα τοῦ χρόνου καὶ τῶν ἀνθρώπων τὰ δεινὰ ἀντέστη. Ἀφθαρτος οὕσα ἀναζωογονεῖται καὶ τὴν θέσιν αὐτῆς ζητεῖ αὖθις ἐν τῷ κόσμῳ. Ποῦ ἄλλαχού δύναμεθα νὰ εὕρωμεν παρὰδειγμα τοσοῦτον τεραστίας ζωτικότητος; Ἐὰν ἐννοήσῃ τις διὰ τῆς λέξεως ἑλληνισμός τὴν ἐπιρροὴν ἅμα τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ τὸ ἰδιάζον τῷ Ἑλ-

λῆναι ἢ τοῖς ἐξελληνισθεῖσιν ἔθνεσι μέλλον, καταντᾷ εἰς τρεῖς νὰ διαιρέσῃ τὴν ἱστορίαν περιόδους. Ἐν τῇ πρώτῃ αἱ δύο τῆς λέξεως ἔννοιαι συγχέονται. Ἕλληνες διαδίδουσιν ἀφ' ἑαυτῶν τοὺς θεσμοὺς αὐτῶν, τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς ιδέας. Κατὰ τὰς δύο ἄλλας περιόδους σχετίζεται ἡ ἑλληνικὴ ἐνέργεια ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ διὰ τῆς Ῥώμης καὶ τῶν λατινικῶν ἢ Ῥωμαϊκῶν γλωσσῶν, ἐν δὲ Ἀνατολῇ ὑπὸ τῶν ἐξελληνισθέντων τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἑλλάσσορος Ἀσίας λαῶν. Ἡ ἑλληνικὴ ἀρχαιότης εἶναι τὸ πατρογονικὸν πάντων κτήμα, τοῦτο δὲ μόνον μετέδωκαν ἡμῖν οἱ Ῥωμαῖοι.

Ὁ δὲ ἀνατολικὸς ἑλληνισμὸς ταχέως ἀπεξενώθη τῆς Εὐρώπης μετὰ τὴν δευτέραν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἰδρυσιν, ἔτι δὲ μάλλον μετὰ τὴν πτώσιν τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Δύσεως καὶ πρὸ πάντων μετὰ τὸν χωρισμὸν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Προϊόντως θέλομεν ἶδει ὅτι τὰ σκληρότερα κατηνέχθησαν κατ' αὐτοῦ τραύματα ὑπ' ἐκείνων, οἵτινες ὤφειλον νὰ τὸν ὑπερασπίσωσιν. Ἀντεπάλαισεν ἐπὶ μακρὸν, δέκα αἰῶνας, ἐναντίον τῶν Σλαύων ἐκ βορρᾶ καὶ τῶν Μουσουλμάνων ἐξ ἀνατολῶν εἶδε τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ ἀποκοπεῖσθαι καὶ ἐπὶ τέλους καταπνιγεῖσθαι ὑπὸ τῆς ὀθωμανικῆς. Οἱ νέοι δεσπότες ἀπεδείχθησαν ἀνίκανοι νὰ ἐξομοιωσῶσιν ἑαυτοῖς τοὺς ἡττηθέντας, ὥς καὶ νὰ συγχωνευθῶσιν αὐτοῖς.

Ὁ ἑλληνισμὸς κατῴρθωσεν ἐνίοτε νὰ ἐκμεταλλευθῇ αὐτοὺς, ἀλλ' οὐδέποτε νὰ τοὺς ἐξημερώσῃ, ὥσπερ οἱ Λατῖνοι τοὺς Γότθους τοὺς Λομβάρδους καὶ τοὺς Φράγκους. Ἐν τούτοις οὐδέποτε ἀπώκνησεν. Ἐγκαταλελειμμένος ὑπὸ τῶν συμμάχων αὐτοῦ, οἵτινες διὰ ματαίων ἐδελέαζον αὐτὸν ὑποσχέσεων, δὲν ἔπαυσε δάκνων τὸν ζυγόν, ἀφ' οὗτο δὲ ἀπέκτησε κέντρον διὰ τῆς ἰδρύσεως τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, κατέστη τὸ σύνθημα πασῶν τῶν ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ πόλεων, ἐνθα λαλεῖται τοῦ Ὀμήρου καὶ τῆς Ἀννας Κομνηνῆς ἡ γλῶσσα. Οὐ πρὸ 100 ἐτῶν ἤρξατο ἡ Εὐρώπη ὑποπτεύουσα τὴν ἰσχύϊν καὶ τὸ σθένος τοῦ ἑλληνικοῦ ἐν Ἀνατολῇ αἰσθήματος. Αἰκατε-

ρίνη ἢ Β' δὲν ἀπέκρουε τὴν ιδέαν περὶ νέας ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς πρωτεύουσας. Ἀλλ' ἡ λύσις αὕτη τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος δὲν ἠϋφρανε οὔτε τοὺς διαδόχους τῆς ἡγεμονίδος ταύτης οὔτε τὰς ἰσχυρὰς τῆς διπλωματίας κεφαλὰς. Οἱ φιλέλληνες τοῦ 1821—1832 δὲν ἔγνωσαν ἀλλ' ἢ νὰ ἐξασθενίσωσι τὴν Τουρκίαν, χωρὶς νὰ ἰδρῦσωσι κράτος ἱκανὸν νὰ ἀντικαταστήσῃ αὐτήν· ἐδέησε δὲ ὅπως ὁ πανσλαυισμὸς ὑπερβῇ τὸν Αἰῶνα καὶ ἀπειλήσῃ νὰ προσκρτήσῃται εἰς τὴν Βουλγαρίαν τὴν ἡμίσειαν Μακεδονίαν, ὅπως ἡ Δύσις λυπηθῇ ἐπὶ τῇ ὕλικῇ τῆς Ἑλλάδος ἀδυναμίᾳ.

Ὁ ἀνατολικὸς ἑλληνισμὸς, οἷοσδήποτε καὶ ᾗ, ἐστὶν ἐν τῶν σπουδαιότερων στοιχείων τῆς μελλούσης ἱστορίας. Διὰ τοὺς Ἕλληνας οὐδέποτε ἔπαυσεν ὢν τοιοῦτος. Ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῶν Ἀθηνῶν διδάσκεται «ἡ παρεγνωρισμένη ἐνότης τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ». Φιλόπατρις καθηγητῆς, ὁ κ. Παπαρρόηγόπουλος, λέγει ἡμῖν ὅτι ἡ δίκη τῆς Ἑλλάδος «ἐδικάσθη κατ' ἐρήμην»· ἡ ἱστορία αὐτῆς ἐγράφη ὑπὸ ξένων, παρεμορφώθη δὲ πρὸ πάντων ἐν τῇ βυζαντινῇ αὐτῆς φάσει «ὑπὸ τοῦ δυσπίστου καὶ εἰρωνικοῦ πνεύματος ὅπερ ὑπηγόρευσε τὸ κύριον τοῦ Γίββωνος ἔργον». Σήμερον ὑποβάλλει εἰς τοὺς γάλλους ἀναγνώστας περίληψιν μεγάλου συγγράμματος εἰς ὃ τριακονταετὴ ἔδαπάνησε μελέτην. Νομίζομεν ὅτι καλὴν ἐποιήσατο ἐκλογὴν τοῦ δημοσίου αὐτοῦ καὶ ὅτι οὐδαμοῦ ἄλλοθι ὁ δεξιὸς καὶ εἰλικρινὴς συνήγορος αὐτοῦ συμπαθητικωτέραν ἀπαντήσῃ προσοχὴν.

Πρώτη αἰτία τῆς ἐξαπλώσεως τῶν ἑλληνικῶν φυλῶν ὑπῆρξε τὸ στενὸν τῆς χώρας, ἐν ᾗ συνεθλίβοντο. Καθόσον νέα ὀμάδες κατήρχοντο πρὸς νότον, αἱ ἀρχαιότερον ἀποκατεστημέναι κατὰ γράμμα εἰς τὴν θάλασσαν ἐρριμμέναι εὐρίσκοντο. Ὅτε κατὰ τὴν ἐνδεκάτην ἑκατονταετηρίδα π. Χ. ἡ δωρικὴ ἐπιδρομὴ Ἑλλάδα τε καὶ Πελοπόννησον ἀνέτρεψε καὶ κατέστρεψε τὴν Ἀχαικὴν ὁμοσπονδίαν, ἥς τὴν ἀνάμνησιν διέσωσαν ἡμῖν τὰ ὀ-

μηρικὰ ἔπη, οἱ Ἰωνες μετηνάστευσαν σωρηδὸν πρὸς τὴν ἀσιατικὴν ἀκτὴν, ὁπόθεν ἴσως ἤρχοντο. Αὐταὶ αὐταὶ αἱ ἀποικίαι αὐτῶν, ἀφοῦ ἐξελλήνισαν τοὺς Λυκίους καὶ Κᾶρας, δὲν ἐπαύσαντο ἐκπέμπουσαι ἀποίκων πλήθη ἐκ μὲν βορρᾶ μέχρι τῶν μυχῶν τοῦ Εὐξείνου, μέχρι τῆς Ἰταλίας, Σικελίας καὶ Λιγυρίας ἐκ δυσμῶν, καὶ Λυδίας καὶ Κυρηναϊκῆς ἐκ νότου. Τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα ἐξηπλοῦτο ἐν τῇ Ἰωνίᾳ καὶ τῇ Μεγάλῃ Ἑλλάδι, ἐνῶ ἡ μήτηρ πατρὶς ὑπὸ ἐμφυλίων ταραχῶν καὶ ἐξωτερικῶν ἐσπαράσσεται πολέμων. Ἐν Ἀσίᾳ ἐγεννήθησαν ἡ ποίησις, ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ ἱστορία. Ἀρκούμεθα ἀναφέροντες τὰ ὀνόματα τοῦ Ὀμήρου, τοῦ Ἀρχιλόχου, τῆς Σαπφούς, τοῦ Θάλητος, τοῦ Ἀναξίμανδρου, τοῦ Φερεκύδου, τοῦ Πυθαγόρου καὶ τοῦ Προδότου τέλους. Ἐν τούτοις αἱ Ἀθηναὶ διέφυγον ἡ ἀπέσεισαν τὸν δωρικὸν ζυγὸν καὶ ἀπὸ τῆς ἐδδόμενης ἑκατονταετηρίδος ἐθεωροῦντο ὡς ἡ μεγάλη ἐλληνικὴ μητρόπολις καὶ τοῦ ἐλληνισμοῦ τὸ κέντρον. Ὅτε οἱ Πέρσαι ὑπεδούλωσαν καὶ κατερημώσαντες τὴν ἀσιατικὴν ἀκτὴν ἐξεχύθησαν ἐπὶ τῆς Εὐρώπης, αἱ Ἀθηναὶ ἀνέκοψαν τὴν πορείαν αὐτῶν ἐν Μαραθῶνι καὶ ἐν Σαλαμῖνι, ἀπὸ παντελοῦς τὴν ἐλληνικὴν φυλὴν προφυλάξασαι ὀλέθρου. Βασίλισσα τῆς θαλάσσης ἐπὶ δύο διετήρησαν ἑκατονταετηρίδας ἀπαραβλήτον λαμπρότητα, εἰσέτι ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος προχεομένην, λαμπρότητα παρομοίαν πρὸς τὸ φῶς τῶν ἀποσβέσθόντων ἐκείνων ἀστρῶν, ἅτινα ἀκολουθεῖ εἰς τὰς ἐστίας αὐτῶν καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν θὰ φωτίζῃ ἐπὶ χιλιάδας ἐνιαυτῶν. Ἡ τέχνη, ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ γλαφυρότης δὲν ἔλαβον ἄρᾳ γε τὰ ὑποδείγματα αὐτῶν παρὰ τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας;

(Ἀκολουθεῖ).

Η ΠΡΟΟΔΟΣ.

(Ἐκ τῶν τοῦ LABOULAYE).

Τῆς λέξεως ταύτης πλείστη ὕλη τὴν σήμερον γίνεται χρῆσις, ἀλλ' ὅταν τις ζητήσῃ παρὰ τοῦ γείτονος τὸν ὀρισμὸν τοῦ πράγματος, τοιαύτην τινὰ

περίπου λαμβάνει ἀπάντησιν. Ἡ πρόοδος... εὐκολον, πολὺ μάλιστα· ἡ πρόοδος... σαφέστατον πρᾶγμα καὶ τοῦ φωτὸς τοῦ ἡλίου φαεινότερον, εἶναι ἡ πρόοδος... Ἐν τούτοις περὶ τῆς προόδου τῶν φώτων συχνάκις ὁμιλοῦσι, τῆς προόδου τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς προόδου τῆς πολυτελείας. Ἀγνοῶ τῇ ἀληθείᾳ τί δὲν προσδεύει· αἱ τῶν γυναικῶν μας ἐσθῆτες, φέρ' εἰπεῖν, εἰς πρόοδον διατελοῦσιν, αἱ κόμαι των καὶ αὐταὶ ἐπίσης προσδεύουσιν, ὡς καὶ αὐτοὶ οἱ φόροι πρὸς τὰ πρόσω... ἀλλὰ δὲν θέλω περὶ πολιτικῆς νὰ ὁμιλήσω.

Ζητήσωμεν λοιπὸν τί ἐστὶ πρόοδος, πρὸς τοῦτο δὲ ἴδωμεν πῶς ἡ ἰδέα αὕτη εἰσεχώρησεν ἐν τῷ κόσμῳ, ὑπὸ τίνος εἰσῆχθη καὶ μέχρι τίνος νὰ ἐκταθῇ δύναται.

Ὁ αἰὼν ὁ ἡμέτερος δικαίως πάνυ σεμνύνεται ἐπὶ ταῖς ἀνακαλύψεσι τῆς ἐπιστήμης, ἐπὶ ταῖς ἐφευρέσεσι τῆς βιομηχανίας· ὅτε ἀτμὸς καὶ ὁ ἡλεκτρισμὸς τῆς γῆς τὴν ὄψιν ἀνεκαίνισαν· ἐν τινι τοῦ Σαίξπηρ δράματι μικρὸς τις παρίσταται δαίμων, ὅστις, λέγων ὅτι ἐν διαστήματι τεσσαράκοντα λεπτῶν μέλλει διὰ ζώνης νὰ περιβάλῃ τὴν γῆν, ὑψηλὴν φαίνεται περὶ τῆς ἑαυτοῦ ἰκανότητος τρέφων ἰδεάν· ἐὰν ὁ πτωχὸς οὗτος δαιμονίσκος ἐπανήρχετο εἰς τὸν κόσμον, θὰ παρετήρει ὅτι λίαν ὑστέρησε καὶ ὅτι ὁ ἡλεκτρισμὸς οὐδὲ τεσσαράκοντα χρήζει λεπτῶν, ὅπως πλείονα τούτου ἐκτελέσῃ. Ἡ πρόοδος καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν φανταστικῶν πνευμάτων ὑπερηκόντισε τὰς δυνάμεις.

Θαυμάσιαί εἰσιν ὄντως αἱ ἀνακαλύψεις, αἱ ἐφευρέσεις αὗται, εἰμὶ δ' ἐξ ἐκείνων, οἵτινες εἰς σιδηρουργεῖον ἢ νηματοουργεῖον εἰσερχόμενοι δὲν δύνανται νὰ μὴ ἐκπλήτσωνται δι' ὅσα τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἠδυνήθη νὰ ἐφεύρῃ μηχανήματα εὐφυῆ συνάμα καὶ ὠφέλιμα· ὅταν βλέπω, φέρ' εἰπεῖν, τὴν κολοσσιαίαν ἐκείνην σφύραν τὴν καταφερομένην καὶ ἐπαναπίπτουσαν ἐν δυσὶν ἀνίστοις χρόνοις, οἷον ἐβῆμα τοῦ χωλοῦ Ἡφαίστου, τὰ ἔλαστρα ἐκεῖνα, δι' ὧν ὁ σιδηρὸς εἰς ἐλάσματα λεπτύνεται ταινιώδη, ἢ ὅταν ἐν τοῖς κλωστηρίοις χαλυβδίνην βλέπω χεῖρα, γυναικείου εὐστροφωτέραν δακτύλου, ἀρπάζουσιν τὸ διαρρήγνυμενον νῆμα, ὑπὸ ἐκπλήξεως, θάμβους, ἐκστάσεως κυριεύομαι. Ἀλλ' ὅμως δὲν θαυμάζω τὸ ἔργον τὸ παραγόμενον, θαυμάζω τὸ τῆς θαυμάσια ταῦτα παράγον ἀνθρώπινον πνεῦμα· αὐτὸ διαβλέπω πάντοτε παρὸν καὶ ἐν τῷ σιδηρουργεῖῳ καὶ ἐν τῷ ἐλάστρῳ καὶ ἐν τῷ ἱστῷ. Ἐνὶ λόγῳ, ἡ κολοσσιαία ἐκείνη σφύρα μέλλει νὰ θραύσῃ ὄγκον σιδήρου, ἢ νὰ σταθῇ τρέμουσα πρὸ φύλλου τινὸς χάρτου· τί δὲ εἶναι ἡ σφύρα αὕτη; ἰδέα πραγματωθεῖσα, εἶναι τὸ ἔργον τῆς ἀνθρωπίνης βουλή-